

SELVFREMSTILLINGENS TROVERDIGHET

Hvilke litterære og språklige grep bruker Gaute Heivoll i Før jeg brenner ned og Karl Ove Knausgård i Om våren for å skape et troverdig bilde av egen og andres historie?

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Hoveddel.....	4
Bakgrunn.....	4
Tillit og kontrakt	5
Den selvbiografiske kontrakten.....	6
Selvutlevering og retoriske spørsmål	8
Ikke-biografiske referanser	11
Komposisjon	14
Konklusjon	16
Bibliografi.....	18

Innledning

Virkelighetslitteraturen opptar stadig mer plass i dagens samtidslitteratur (Wiese 2016:iii). Flere forfattere synes å ta i bruk selvbiografisk materiale for å rekonstruere det i en litterær form. Men i hvilken grad kan forfattere blande fiksjon og sannhet i verkene sine, og fremdeles kalle dem romaner? Å eksponere hendelser fra virkelige menneskers liv til offentligheten på denne måten er omdiskutert. Det er en fortellemåte som griper mange lesere, men som samtidig stiller etiske spørsmål rundt hva en kan og ikke kan utlevere. Forfattere som Karl Ove Knausgård og Gaute Heivoll har begge fått kritikk for hvordan de har utlevert virkelige hendelser fra eget og andres liv i fiksjonelle romaner. Likevel fanger romanene, med sin dybde og kraft, oppmerksomheten til en hel befolkning. Samtidig skaper slik virkelighetslitteratur usikkerhet hos leseren når det gjelder hva som er fiksjon og hva som er fakta. Både Heivoll og Knausgård bruker litterære og språklige grep for å troverdiggjøre sine personlige fortellinger overfor leseren. Å utforske disse tillitsskapende strategiene vil hjelpe leseren å forstå hvorfor virkelighetslitteraturen opptar en økende plass i dagens litteraturlandskap. Denne oppgaven er en nærlesning av *Før jeg brenner ned* av Gaute Heivoll og *Om våren* av Karl Ove Knausgård. Gjennom et sammenlignende perspektiv skal den analysere hvordan forfatterne etablerer tillit til leseren med fokus på den selvbiografiske kontrakten, selvfremstilling og retoriske spørsmål, ikke-biografiske virkemidler og komposisjon. Phillip Lejeune og Arne Melbergs teorier har dannet et sentralt bakteppe for oppgaven, sammen med Sigurd Myhres masteroppgave og et av Knausgårds egne essay. Oppgaven vil belyse virkelighetsforfatternes bruk av disse grepene for å fremstille en autentisk mosaikk av forfatternes egne historier.

Hoveddel

Bakgrunn

Før jeg brenner ned er et strukturert verk som forteller historien om pyromanen Dag parallelt med innblikk i jeg-fortellerens egen bakgrunn. Fortellingene om de to karakterene bindes sammen gjennom det faktum at jeg-personen blir født og døpt rundt samme tid som pyromanen går løs på Finsland. Begge karakterene har lignende opphav og lignende personlighetstrekk, slik at jeg-fortelleren føler seg ufrivillig knyttet til den 'berømte' gjerningsmannen. Leseren får et innblikk i pyromanen sin oppvekst og hans utvikling, på samme tid som jeg-fortelleren beskriver sitt eget forhold til faren og den vanskelige veien mot å bli forfatter. Temaet i *Før jeg brenner ned* er identitet. Romanen illustrerer vanskeligheter assosiert med å finne seg selv og familierelasjonens store påvirkningskraft på egne livsvalg.

Familie, spesielt forholdet mellom far og barn, er også en stor del av Karl Ove Knausgård sin roman *Om Våren*. Romanen er et personlig verk om verden, hverdagen, sorg og glede, som Knausgård har skrevet til sin yngste datter. Romanen følger en far og hans datter gjennom en hel dag. Etersom romanen er skrevet som et tankereferat har verket flere naturlige tankesprang hvor Knausgård reflekterer rundt lys og mørke, ytrer filosofiske tanker og gir leseren detaljerte beskrivelser av depresjonen som rammet familien den sommeren konen til Knausgård var gravid med deres yngste datter. Tematikken i boken utforsker samspillet mellom lys og mørke. Den viser hvordan individer kan leve med både gode og vonde følelser, i både gode og vonde tider. Et sentralt tema som springer ut fra dette er livet og hvordan små hendelser kontinuerlig påvirker dets skjørhet.

Tematikken i verkene er nært knyttet til hverandre. Individuell identitet formes av livets gode og vonde sider, samtidig som livet vil utfolde seg avhengig av personen en selv velger å være. Slike personlige temaer som disse verkene skildrer krever livserfaring for å diktes om på en troverdig måte. Forfattere som Heivoll og Knausgård finner det «nødvendig å bruke eget liv som materiale» (Wiese 2016:29) for å skape kraftfulle og tidløse romaner.

Litteraturen er for dem «et rammeverk virkeligheten kommer til syne gjennom» (Knausgård 2016). *Før jeg brenner ned* og *Om våren* er begge kjennetegnet av sin nære forbindelse med virkeligheten. Denne virkelighetslitteraturen tar utgangspunkt i ekte mennesker, deres liv og deres historie og bruker dem som litterære modeller i litterære verk (Wiese 2016:1). I motsetning til selvbiografien som bare er faktabasert, er denne formen for selvframstilling personlig utleverende samtidig som den fokuserer på det fiksjonelle og estetiske uttrykket. Forfatterne forteller om sine og andres personlige historier gjennom et fiksjonelt filter. Heivoll og Knausgård skildrer livet på denne måten for at romanene deres skal gi leseren innsyn i deres virkelighet (Knausgård 2016).

I et essay Knausgård skrev for *Klassekampen* i 2016 skriver han at «problemet med fiksjon var at jeg ikke trodde på den. Den var ikke sann». Virkelighetsforfatterne har som intensjon å skildre livet, ikke en imitasjon av livet, og for å klare å utforske slik alvorlig og meningsfull tematikk, er de nødt til å bruke litterære og språklige grep på en strategisk måte. Gjennom effektiv bruk av slike virkemidler kan de «vie seg til å erindre, rekonstruere og konstruere seg selv og sitt selv» (Melberg 2007:9) på en betydelig og troverdig måte.

Tillit og kontrakt

Virkelighetslitteraturen skaper ikke bare et innblikk i forfatterens syn på verden, den introduserer også en usikkerhet hos leseren. Bokens innhold er verken «saklig

virkelighetsbeskrivende» (Melberg 2007:9) eller fiktiv, dermed vil leseropplevelsen skape tvil og ubehag. Dette kan også medføre at tematikken og budskapet i verket går tapt. En av virkelighetsforfatterens viktigste oppgaver er dermed å opprette tillit til leseren for å gjøre dem mer åpne for å tro på fortellingen deres og lese den som et selvframstillende verk.

Den selvbiografiske kontrakten

Et fellestrekk mellom *Før jeg brenner ned* og *Om våren* er at de oppretter en gjensidig tillit mellom forfatter og leser. Leseren vil «[stole] på forfatteren og [godta] leseinstruksen» (Myhre 2012:56) ved at forfatteren viser tillit til leseren. Heivoll skaper tillit i sin roman gjennom en teoridannelse basert på Phillipe Lejeunes *Le Pacte Autobiographique* (1975), som har blitt videre adoptert og justert av Arne Melberg i *Selvskrevet* (2007). Dette innebærer at Heivoll inngår en åpen fiksjonskontrakt og en åpen virkelighetskontrakt med leseren. Den indirekte fiksjonskontrakten er basert på parateksten* (Myhre 2012:11). På forsiden til *Før jeg brenner ned* står det 'roman'. Lejeune mente at dette definerer boken som et fiksjonelt verk, og alle faktaopplysningene som Heivoll nevner i boken må derfor regnes som løgn (Myhre 2012:11). Likevel uttrykker også Lejeunes teori at dersom det er «navneidentitet mellom hovedperson, forteller og empirisk forfatter» (Myhre 2012:11), slik som i Heivoll sin roman, er «det inngått en selvbiografisk pakt» (Myhre 2012:11) hvor leseren kan stole på at det forfatteren skriver om seg selv er sant. Gaute Heivoll signerer begge disse kontraktene ved hjelp av Arne Melbergs *både-og-strategier* (Melberg 2007:9). Heivoll forteller leseren at han inngår begge kontraktene allerede i andre kapittel da han beskriver at «ingen har kunnet beskrive brannen, for ingen var der bortsett fra Olav og Johanna, men jeg har sett alt for meg» (Heivoll 2010:14). Denne åpenbare kommunikasjonen av dobbeltkontrakten innebærer

* all tekst i boken som ikke utgjør den litterære teksten (SNL 2019)

en forventning fra Heivoll sin side om at virkelighetsverket hans godtas, samtidig som leseren er forventet å tro på sannheten i fiksjonen (Myhre 2012:59). Heivoll sin åpenhet om rekonstruksjonen av fortellingene i romanen er et viktig grep for å opprette tillit til leseren tidlig i verket.

Åpenhet overfor romanens fiksjonelle konstruksjon og sannhetens rekonstruksjon er en effektiv strategi for å invitere leseren til selvbiografisk lesing. Karl Ove Knausgård har likevel valgt en annen og mer indirekte fremgangsmåte i *Om våren* for å fremstille den til dels fiksjonelle romanen som troverdig. Knausgård stadfester aldri direkte til leseren at verket inneholder blanding av fiksjon og sakprosa, ettersom han mener at litteraturen alltid formulerer en emosjonell sannhet til leseren (Knausgård 2016). Likevel har forfatteren valgt å utgi boken under klassifiseringen roman. Med dette inngår egentlig Knausgård bare én fiksjonskontrakt med leseren og utelukker dens nære kobling til virkeligheten. En person med mye kunnskap om Knausgård sitt forfatterskap og liv vil derimot kunne resonnerer seg fram til at *Om våren* også utleverer virkelige hendelser fra Knausgård-familiens liv, men leseren har ikke alltid denne kunnskapen. Ingen av karakterene i *Om våren* er nevnt med navn, parateksten sier roman og alle Knausgård sine beskrivelser har romanmessige kvaliteter slik at det er vanskelig å fastslå om verket inngår en virkelighetskontrakt. Likevel klarer Knausgård å gripe leseren sin tillit gjennom åpenhet rundt bokens skriveprosess og eget forfatterskap. I motsetning til Heivoll avslører ikke Knausgård yrket sitt på de første sidene i romanen. Romanens faktiske sannhet avsløres ettersom historien utvikler seg. På romanens nest siste side avslører forfatteren at han, «den 13. april 2016 [...] har nettopp skrevet ferdig denne boka til» (Knausgård 2016:187) datteren sin. Før dette antyder jeg-fortelleren at det finnes en navneidentitet mellom han og Knausgård. Jeg-fortelleren gjør dette da han nevner at han «hadde begynte å skrive en slags dagbok til [datteren sin], eller et langt brev, om hvem

vi var, og hva som hendte her mens vi ventet på [henne]» (Knausgård 2016:103) tidligere i verket. Her er skriveprosessen til *Om våren* indirekte beskrevet slik at leseren begynner å lese verket som en type selvbiografi. Tilliten leseren har til Knausgård forsterkes videre gjennom bruk av personlig pronomener. I hele boken bruker fortelleren 'jeg' slik at alle skildringene oppleves som sanne avspeilinger av Knausgårds egne meninger og opplevelser. Fortelleren i romanen henvender seg også direkte til leseren gjennom hele romanen og skriver at «du forstår» (Knausgård 2016:79), for å etablere en relasjon mellom forteller og leser basert på tillit og forståelse. Med dette konstituerer Knausgård, på samme måte som Heivoll, en dobbeltkontrakt med leseren. Dens indirekte natur krever at Knausgård bruker et mer personlig uttrykk for å opprette en trygg tillitskontrakt mellom de to partene.

Selvutlevering og retoriske spørsmål

Dobbeltkontraktene i Heivoll og Knausgård sine verk danner et nødvendig bakteppe for å videreformidle egen og andres historier på en effektiv og troverdig måte. Dette bakteppet gir forfatterne en unik mulighet til å skape et univers hvor «selvet kan [rekonstrueres] på mange ulike måter» (Melberg 2009:11), alt avhengig av hvilket budskap og tema forfatteren prøver å formidle. Selvfremstillingen til Heivoll og Knausgård er dermed «både litterær og saklig virkelighetsbeskrivelse» (Melberg 2007:9). Denne *både-og-strategien* tvinger forfatteren til å være sårbar overfor leseren ettersom han skriver utleverende om personlige svakheter og andres prøvelser. Denne sårbarheten reflekteres i romankarakterene slik at de oppleves som autentiske. Genuiniteten skaper en selvbiografisk leseropplevelse som gir leseren en tillitsfull relasjon til forfatteren.

Heivoll sin roman utleverer flere personlige detaljer om jeg-fortelleren Gaute^{*}, som tidlig i boken introduserer et personlig dilemma. Fortelleren åpner opp om roman-prosjektet som virket «for stort, for omfattende og for nært» (Heivoll 2010:23). Gaute har alltid forbundet brannene og pyromanen med seg selv, da den første brannen i bygda startet rett før han var to måneder gammel. Gantes sårbarhet oppretter en form for intimitet med leseren. Denne er nødvendig for at publikummet skal klare å være åpne for romanens blandede fiksjonelle og faktabaserte innhold. Videre utforsker Gaute angsten om å havne på livets mørkeside. Han formidler sin tidlige beundring av bøker og diktning og hvordan han mestret denne lidenskapen. Det blir også bekreftet i ung alder at «du er jo dikter, du» (Heivoll 2010:79). Likevel «kjente [Gaute] en uklar skam trenge seg opp fra magen» (Heivoll 2010:79) ettersom han bare ville være snill og gjøre det rette. Hvis Gaute diktet opp historier, eller løgn i hans øyne, trodde han at det ville gjøre ham til et dårlig menneske. Angsten for livets skyggeside følger han gjennom hele barndommen, jusstudiet og farens sykdom. Fortelleren deler en så ærlig og rå beskrivelse av veien mot selvaksept og forfatterskap at leseren nesten ikke har noe annet valg enn å stole på det som står skrevet.

Til tross for at *Om vårens* virkelighetspreg er mer skjult enn Heivoll sitt, inneholder romanen en lignende emosjonell sannhet i skildringene sine. Knausgårds kraftfulle dybde, livaktighet og energi i beskrivelsene sine (Wiese 2016:37) er et resultat av de virkelige fortapte følelsene han formidler. I stedet for at makten i forfatter-leser-forholdet ligger hos forfatteren, henvender jeg-fortelleren seg til mottakeren av verket for å engasjere leseren på et dypere nivå. Retoriske spørsmål blir flittig brukt gjennom hele verket for å invitere leseren til å hjelpe og dele på følelsene av å være forlatt. Samtidig viser dette grepet at jeg-fortelleren i *Om våren* har tillit til leseren, ettersom han er villig til å betro leseren sensitiv informasjon. I

* Hovedpersonen i romanen

romanen tar kona til jeg-fortelleren en overdose, noe som utløser en enorm usikkerhet og skam. Jeg-fortelleren stiller flere retoriske spørsmål til leseren i et desperat forsøk på å unnskyldte handlingene sine. Han skriver: «Hvorfor sa jeg tungt? Hvorfor sa jeg ikke bare sover? Hva skal jeg gjøre. Åh, hva skal jeg gjøre, hva skal jeg gjøre» (Knausgård 2016:141). Gjentakelsene, de retoriske spørsmålene og det lydmalende ordet 'åh' er virkemidler som er med på å bidra til at forfatteren klarer å dele de fortvilte tankene sine med leseren. Jeg-fortelleren projiserer skyldfølelsen på leseren slik at leseren sympatiserer med hovedpersonen og får en følelse av at forfatter og leser står sammen om problemet. I samme desperasjon henvender Knausgård seg til leseren når han utleverer samvittighetsnag knyttet til barna sine. Usikkerheten om egen evne til å være far er spesielt stor når han er i møte med barnevernet. Han uttrykker sårbarheten ved å stille retoriske spørsmål som, «var det noe galt med måten jeg snakket om barna mine på?» og «var jeg på noen måte latterlig?» (Knausgård 2016:25). Spørsmålene stiller et krav til at leseren involveres i romanens konflikt og viser forståelse overfor jeg-fortellerens synspunkter. Dermed vil de retoriske spørsmålene i *Om våren* emosjonelt engasjere leseren og gjøre dem mer sårbare. Dette tillitsskapende virkemiddelet gjør selvfremstillingen til Knausgård i *Om våren* veldig effektiv.

Begge forfatterne klarer dermed å danne et tillitsforhold til leseren, slik som Lejeune og Melberg forklarer i sine teorier. Den selvbiografiske kontrakten inngås på direkte og indirekte vis for å effektivt troverdiggjøre verkenes budskap, og på samme tid bevare deres fiksjonelle estetikk. Samtidig gir romanenes emosjonelle sannhet leseren et unikt innblikk i hva det vil si å være menneske i slike vonde tider (Knausgård 2016). Dette gir leseren et inntrykk av at historiene de formidler kan stoles på og er sanne.

Ikke-biografiske referanser

Et annet virkemiddel som forankrer begge romanene til virkeligheten er bruken av ikke-biografiske referanser. Referansene «bidrar til å skape en autentisk virkning» (Myhre 2012:69) i romanen, samtidig som de forsterker påliteligheten til verket. *Før jeg brenner ned* inneholder mange henvisninger til blant annet avisartikler, VM i Argentina i 1978 og Dagsrevyen-sendinger. Historien om Dag festes også til datoer og åstedsbeskrivelser. Flere av kapitlene i boken starter med en konkret dato eller et årstall. Dette gjør vekslingen mellom pyromanen og Gaute sin historie mer oversiktlig for leseren. De mest konkrete ikke-biografiske referansene i boken oppleves nesten som kildehenvisninger i en fagartikkel. Del 5, kapittel 3 starter med et utdrag fra en avisartikkel med delvis forkortet og parafrasert innhold:

I *Fædrelandsvennen* mandag 5. juni er hele første- og sistesiden viet til de tre siste brannene, og det mislykkede forsøket hos Anders and Agnes Fjeldsgård. Overskrift: *Finsland, ei bygd i panikk*. (Heivoll 2010:238)

Her referer Heivoll til en ekte avisartikkel som ble utgitt i forbindelse med brannene. Etersom dato er oppgitt, kan artikkelen enkelt spores opp. Denne type referanse er med på å bekrefte at det er konkret innhold i romanen som «stemmer overens med virkeligheten» (Myhre 2012:32). Det forteller leseren at deler av fortellingen om pyromanen er ekte. Den faglignende siteringen av avisartikler og mediautdrag avspeiler en forfatter som «spiller med åpne kort» (Myhre 212:72) og gir leserne mulighet til å faktasjekke handlingen om de noen gang skulle være i tvil om oppgitt informasjon. De ikke-biografiske referansene styrker dermed romanen sin nærhet til virkeligheten.

VM i Argentina er en annen liten, men viktig, ikke-biografisk kultureferanse i fortellingen om pyromanen. Leseren får flere diskre oppdateringer om fotball-VM i 1978 gjennom hele pyroman-historien. Disse henvisningene er korte og dukker ofte opp på radioen eller tv-en.

Da en nyhetssending ble parafasert var det i tillegg «et kort innslag fra fotball-VM. Østerrike var slått ut, det samme var Frankrike, Spania og Sverige» (Heivoll 2010:253). Saken blir nevnt ved forskjellige anledninger for å opprettholde verkets autenticitet. Et annet eksempel er da Gaute oppsummerer etter-effektene av brannene og forteller leseren at «den 25. juni, etter ekstraomganger, ble Argentina verdensmester i fotball på en overfylt Estadio Monumental i Buenos Aires» (Heivoll 2010:280). Bruken av disse ikke-biografiske referansene blir en subtil og effektiv måte for Heivoll å tidfeste og troverdiggjøre fortellingen. Detaljene gir også forfatteren mye etos, ettersom detaljbevisstheten overfor faktaene Heivoll fletter inn i fortellingen skaper et inntrykk av et faktisk referat av pyromanhistorien. Direkte sitater og referanser blir flittig brukt i samsvar med romanmessige kvaliteter for at Pyromanens og Gantes historier oppleves som troverdige og legge opp til underholdene lesning.

I likhet med Heivoll drar Knausgård *Om våren* inn i samtiden gjennom indirekte ikke-biografiske kulturreferanser som leseren gjenkjenner fra virkeligheten. Knausgård bruker intertekstualitet og allusjoner for å gjøre fortellingen mer aktuell og beskrivelsene mer forståelige. Jeg-personen henviser flere steder til annen litteratur for å formulere poengene sine. Disse ikke-biografiske referansene oppstår naturlig da leseren lærer at fortelleren er forfatter og dermed har en identitet som er nært knyttet litteraturen. Romanen er, som nevnt tidligere, en fars forsøk på å beskrive den komplekse verdenen for datteren.

Kulturreferansene fungerer som allusjoner for å effektivisere beskrivelser av, for eksempel, vanskelige tema. Knausgård nevner at «*Bestialitetens historie* av Jens Bjørneboe [...] er sann setning for setning, men som helhet [...] et bedrag» (Knausgård 2016:80). Ved hjelp av Bjørneboes roman klarer jeg-fortelleren å vise leseren at «det gjør vondt å leve, men det vonde er bare en slags usynlige kanaler vi følger i det ellers nøytrale eller gode, og som vi før

eller siden kommer ut av» (Knausgård 2016:80). Allusjonen skaper en effektiv overgang til poenget jeg-fortelleren lager. En kan finne slike kulturelle referanser i fiksjonslitteratur uten at «det tas for å vitne om fortellingens korresponderende sannhet» (Myhre 2012:72), men i romanen brukes referansene bevisst som et virkemiddel for å beskrive hverdagen og depresjonen til kona. Intertekstualiteten oppretter dermed et forhold mellom romanen og virkeligheten, noe som gjør fortellingen i verket mer troverdig. Dette fordi «sannhet handler om [menneskers] forhold til virkeligheten [...], hva [en] forstår av den og hva [en] forteller hverandre om den» (Knausgård 2016). Knausgård bruker ikke-biografiske referanser for å effektivisere formidlingene om hvordan han ser verden. Tidsaktualiteten til verkene han alluderer til og følelsene han vekker gjennom det sterke personnærværet gjør skildringene i *Om våren* mer troverdige.

En annen sømløs måte Knausgård knytter *Om våren* nærmere virkeligheten på er gjennom innlemmingen av politikk og moderne institusjoner. Små detaljer fra virkeligheten er integrert i verket på en subtil måte. Leseren trenger ikke å gi de hverdagslige referansene noe spesiell oppmerksomhet, men de bidrar allikevel ved å øke romanens selvbiografiske preg. I en samtale mellom jeg-fortelleren og naboen blir konflikten mellom Russland og Ukraina nevnt. Naboen sier at «EU skulle aldri ha forsøkt å nærme seg Ukraina» (Knausgård 2016:52). Dette er en referanse til da EU i 2014 la frem en assosieringsavtale for å føre Ukraina nærmere EU og utelukke et «fremtidig medlemskap [for Ukraina] i en russiskledet økonomisk union» (FN-sambandet 2018), noe som førte til protester og konflikt i landet. Knausgård driver handlingen videre ved å sammenligne Ukraina-konflikten med en del av handlingen i romanen *Røyk* av Turgenjev. Sammenligningen beskriver den potensielt ukjente konflikten slik at den blir mer forståelig og tidløs. Bruken av politiske referanser fremstiller

boken som et selvbiografisk verk i enda større grad, ettersom fornuftsbaserte utsagn appellerer til leserens logikk.

I både *Før jeg brenner ned* og *Om våren* oppstår denne type steds- og kulturreferanser naturlig ettersom begge forfatterne skriver om seg selv, og bruker egne liv og erfaringer som utgangspunkt. De ikke-biografiske referansene er en slags påminnelse om virkelighetens nærvær i fiksjonen, selv om de i *Før jeg brenner ned* er spesielt viktige for gyldigheten til pyromanens historie. I *Om våren* er dette heller et grep som drar romanen inn i leserens egen hverdag.

Komposisjon

Det ikke-biografiske grepet blir anvendt på forskjellige måter i Heivoll og Knausgårds romaner ettersom verkene er komponert på svært forskjellige måter. Ved å skrive om og bruke egne liv i formidlingene sine, viser de umiddelbart overfor leserne at de opptrer sannferdig, men måten de gjør dette på er veldig ulik. Knausgård sin roman kan leses som et selvportrett i en dagbok. Denne typen selvfremstilling er «assosiativt, ikke-lineært og gjør ingen krav på sannferdig representasjon» (Melberg 2007:10). *Om våren* sin spontane oppbygging er dermed «et resultat av [Knausgård sin] egen skriftpraksis» (Melberg 2007:10), og inneholder tankesprang, tankereferat og personlige refleksjoner gjentatte ganger. Da jeg-fortelleren beskriver morgens bleieskift og den tunge bleia, går han fra å beskrive hvordan han «likte den tyngden, [fordi] den sa [...] at kroppen din fungerte», til hvordan «alt annet gikk [...] i stykker, fra lysrøret over komfyren [...] til bilen som plutselig hadde begynt å riste [da] den kom over en bestemt hastighet» (Knausgård 2016:13). Disse avstikkerne viser spontaniteten i verket samtidig som det lar leseren følge jeg-fortelleren sine tanker og opplevelser «tett i sporene – og denne nærheten til opplevelsen [bygger] opp et inntrykk av

autentisitet» (Melberg 2007:94). Leseropplevelsen blir lik den av en dagbok, noe som gjør jeg-fortellerens skildringer mer troverdige.

Om våren er ikke skrevet i kronologisk rekkefølge ettersom selvportrettets natur veksler mellom fortid og nåtid. Dette står i motsetning til *Før jeg brenner ned* som har en mer lineær komposisjon. Heivoll har i sitt verk et mye mer bevisst forhold til teksten gjennom struktur, stil og forteller. Romanen forsøker delvis å fortelle flere historier på en gang. Romanen er en konstruksjon og rekonstruksjon av historien til både pyromanen og Heivoll selv, og inneholder derfor flere små avstikkere til andre mennesker i Finsland i tillegg. Dette inkluderer for eksempel historien om Johanna og Olav Vatneli. Likevel er det historiene til pyromanen, Gaute og faren til Gaute som står i fokus og som skal flettes sammen i en logisk scenisk framstilling. Dette krever en mye mer planlagt skriveramme slik at romanen ikke blir vanskelig å lese. Som et resultat av dette har Heivoll delt boken inn i syv deler for å gjøre sammensetningen mer oversiktlig. To av hovedsporene i boken har en selvbiografisk innfallsvinkel, hvor Heivoll bruker det litterære virkemiddelet *performativ biografisme**. Det betyr at Heivoll bruker selvbiografisk materiale og tilfører en estetisk bevissthet i rekonstruksjonen av det, slik at de biografiske referansene fremstilles og forsterkes som autentiske. Samtidig gir dette romanen form og setter materialet i en sammenheng (Myhre 2012:15). Pyroman-sporet har en mer faglig innfallsvinkel, hvor Heivoll bruker de troverdighetsøkende ikke-biografiske referansene. Komposisjonen i *Før jeg brenner ned* veksler også mellom førsteperson og tredjeperson for å skille Gaute og farens historie fra pyromanen sin. Selv om historiene blir skildret om hverandre, er de skrevet i kronologisk rekkefølge. Det fremmer romanens troverdighet ettersom kronologien reflekterer livets naturlige gang.

* et begrep som ble redegjort av Jon Helt Haarder i flere fagartikler på 2000-tallet (Myhre 2012:15)

Selv om verkene har en veldig forskjellig struktur, formulering og hensikt, er begge like i sammensetningen av fiksjon og virkelighet. Dette gjelder også innlemmelsen av dialog i verkene. Begge romanene er hovedsakelig gjenfortellende med forfatterne som talene subjekt, men for å øke fortellingens troverdighet har både Heivoll og Knausgård inkludert samtaler mellom karakterene. Den danske filosofen Knud Ejler Løgstrup mente «at det først og fremst er i samtalen at en utleverer og avslører seg selv» (Myhre 2012:60). Derfor fungerer åpenheten og spontaniteten i samtalen i begge romanene som en videre forsterking av bøkens autenticitet.

Konklusjon

Virkelighetslitteraturen handler om å skildre livet gjennom fiksjonens estetiske skriveramme. Virkelighetsforfatterne Gaute Heivoll og Karl Ove Knausgård formulerer sin egen og andres sannhet i en romanmessig form i *Før jeg brenner ned* og *Om våren*. Til tross for verkenes fiksjonelle komponenter inviterer forfatterne til selvbiografisk lesning gjennom strategisk bruk av litterære og språklige grep. Sjangerens økende plass i litteraturens verden betegner hvordan disse forfatterne skaper «et rammeverk virkeligheten kommer til syne gjennom» (Knausgård 2016). Romanens kraftfulle budskap om liv og identitet er et resultat av de tillitsskapende virkemidlene, som åpenhet rundt den etablerte dobbelkontrakten, bruken av ikke-biografiske referanser og verkenes komposisjon. Ved hjelp av disse skaper forfatterne et troverdig bilde av egen og andres historie, for å formulere viktige tema som å finne seg selv og å søke lyset i mørke tider. Likevel kan det være vanskelig å definere sannheten og vite hva som er sant, spesielt i romanene *Før jeg brenner ned* og *Om våren*. Men denne oppgaven belyser at det er blandingen av den faktiske og emosjonelle sannheten som skaper troverdighet og kraft i disse romanene. Heivoll og Knausgård klarer begge å vise leseren hva

det vil si å være menneske i både gode og vonde dager, slik at virkelighetslitteraturens aktualitet tilhører både nåtiden og fremtiden.

Bibliografi

FN-Sambanet. (2018). «Konflikter: Ukraina». Lokalisert 22.08.2019 på Internett:

<https://www.fn.no/Konflikter/Europa/Ukraina>

Heivoll, G. (2010). *Før jeg brenner ned*. Tiden.

Knausgård, K.O. (03.12.2016). «Om sannhet». s. 14-18 I: *Klassekampen*. Oslo:

1Klassekampen

Knausgård, K.O. (2016). *Om våren*. Oktober.

Melberg, A. (2007). *Selvskrevet: Om selvfremstilling i litteraturen*. *Spartacus.

Myhre, S. (2012). *En mosaikk av virkelighet og diktning*. Universitetet i Oslo. Lastet ned fra internett: 16.06.19

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/35116/Myhre-master.pdf?sequence=1>

Paratekst (2019). *Store Norske Leksikon*. Lokalisert 19.06.2019 på Internett:

<https://snl.no/paratekst>

Wiese, K.W. (2016). *Estetikk og etikk i virkelighetslitteraturen*. Universitetet i Oslo.

Lastet ned fra internett: 19.06.2019

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/52293/Masteroppgave-til-trykk-endig.pdf?sequence=1&isAllowed=y>